

τις καὶ ἂν μισθοδοτηθῶσιν ἐν τῷ μέλλοντι οἱ καθηγηταὶ ἐκ πλεοναζούσης τοῦ πανεπιστημίου περιουσίας· διότι οὐδέποτε πρέπει νὰ ἀπεκδυθῇ ἡ κυβέρνησις τοῦ δικαίωματος τοῦ διορίζειν τοὺς καθηγητάς· εἴτε ἀμέσως, εἴτε διὰ συναγωνισμοῦ, εἰ καὶ τὸν συναγωνισμὸν θεωροῦμεν μὴ πρόσφορον ἐν ταῖς πανεπιστημιακῇς θέσεσιν, ὡς κλείνοντα τὴν θύραν εἰς τὴν ἐξοχὸν ἰκανότητα.

Διακριτέον τὴν παρὶ τὸν τρόπον τῆς διδασκαλίας ἐπιστημονικὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ καθηγητοῦ, ἀπὸ τῆς ἐκλογῆς τῶν παραδοτέων μαθημάτων, ἅτινα δικαιούται νὰ ὀρίσῃ ἡ πολιτεία εἴτε διὰ νόμου, εἴτε διὰ διατάγματος ἐκδεδωμένου ἐντολῇ τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας. Ἡ ἐλευθερία τοῦ τρόπου τῆς διδασκαλίας ἀρμόζει εἰς τὰ πανεπιστήμια, ἐν οἷς φοιτῶσι μαθηταὶ τὸ πλεῖστον ἐνήλικες καὶ θυνάμενοι νὰ κρίνωσι τὸν καθηγητὴν, οὐχὶ δὲ καὶ εἰς τὰ γυμνάσια καὶ ἄλλα κατώτερα σχολεῖα, ὧν ἡ πρὸς τοὺς ἀνήλικους ἢ ἐφήβους διδασκαλία εἶναι ἀπὸ τῆς παιδαγωγικῆς αὐτῶν ἀδιάσπαστος. Περιορίζοντες λοιπὸν τὸν λόγον ἐπὶ τῆς πανεπιστημιακῆς ἐκπαιδεύσεως λέγομεν μετὰ τοῦ Σαβινῦ, « ὅτι οὐδέποτε ἡ διανοητικὴ ἐπιμείξια, ἥτοι ἡ διδασκαλία, ἔσεται γόνιμος, εἰ μὴ ἡ ἐλευθερία ». Ἐν δὲ τῇ Γερμανίᾳ αἱ ἀξιώσεις τινῶν προβαίνουνσι μέχρι τοῦ νὰ διατυπώσωσι τὴν ἐλευθερίαν τῆς διδασκαλίας διὰ τῶν ἐξῆς λέξεων τοῦ περιωνύμου καθηγητοῦ τοῦ δημοσίου δικαίου Κ. Δάλμαν. « Ἐλευθερία εἶναι τὸ δικαίωμα, ὅπερ ἔχει ἕκαστος καθηγητῆς ἵνα διδάσκη ἐν τῇ τεταγμένῃ αὐτῷ σχολῇ πᾶν ὅ,τι τῷ φαίνεται ὀρθόν, χωρὶς νὰ περιορίζηται οὔτε περὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἀντικειμένου τῶν παραδόσεων αὐτοῦ ὑπὸ προγράμματος ὑπουργικοῦ, οὔτε περὶ τὴν ἀφήγησιν τῶν ἰδεῶν τοῦ ὑπὸ πολιτικοῦ ἢ θρησκευτικοῦ συστήματος (α) ».

ΔΙΟΜΗΔΗΣ ΚΥΡΙΑΚΟΥ.

ΛΗΘΗΣΜΑ

ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΩΝ ΑΝΕΚΔΟΤΩΝ.

... Μετὰ τοῦ Ἀντωνίου Κριεζῆ συνωφειώθη ἐδίωξ ἀπὸ τοῦ 1834 ἔτους, ὅτε αὐτὸς μὲν διεύθυνε τὴν κατὰ τὸ Αἰγαῖον ναυτικὴν μοῖραν, ἐγὼ δὲ τὸν νομὸν τῶν Κυκλάδων· ἐπηυξήθη δὲ ἡ αἰκεία τῆς ἡμῶν ἐν Ἀθήναις, ὅπου ἐφ' ἱκανοὺς κύκλους ἐνιαυτῶν, γραμματέως ὄντος τῆς ἐπικρατείας ἐκείνου ἐπὶ τῶν ναυτικῶν, διεύθυνα τὸ ὑπουργεῖον τοῦτο. Ἐν Σύρᾳ ἐβλεπον αὐτὸν συνεχῶς, καὶ συνεχῶς ἐπιβάνοντες εἰς λέμβον τῆς μοιραρχίδος *Λέβυ Κόδριγκτωρ*, τῆς δευκαοκταετίας ὑπὸ τοῦ γενναίου Γ. Πιπίνου, ἐπλέομεν χάριν διατριβῆς, τῆς πετρώδους νήσου ἀμοιρούσης περιπάτων, ἥ καὶ ἐπεδιδόμεθα εἰς ἀλιεῖαν. Καὶ τότε

(α) *Revue Germanique*, 31 juillet 1861, σελ. 240 ἐπ.

δὲ καὶ μετὰ ταῦτα, κατὰ τὰς διεξοδικὰς καὶ ἀπερίττους ἡμῶν συνεντεύξεις, ἐτερπόμην ἀναπολῶν τὴν ἐποχὴν τοῦ μεγάλου ἀγῶνος, καὶ ἠρέθιζον αὐτὸν εἰς διήγησιν τῶν κατὰ θάλασσαν ἀνδραγαθημάτων. Καὶ διηγείτο μὲν αὐτὰ, ἐξισταρῶν συγχρόνως τὸν χαρακτῆρα, τὰς ιδιότητας, τὸν βαθμὸν τῆς ἀνδρίας καὶ τῆς τόλμης ἑκάστου τῶν μετασχόντων ναυμαχίας τινὸς, ἀλλ' οὐδέποτε ἐμεγαλορρήμωνει, οὐδέποτε ἐφωράθη ἐνδιατρίβων περὶ τὰ ἄθλα καθ' ἃ διεκρίθη ἢ ἐπρωταγωνίστησεν, οὐδέποτε λόγος περιαιματολογίας ἔφυγεν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ. Καὶ ὅμως ἦτο ὁ Ἀχιλλεὺς, ὡς κοινῶς ἐπεκαλεῖτο, τοῦ στόλου, ἦτο ὁ ἥρως τοῦ Ἀργολικοῦ καὶ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, ἦτο ὁ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τοῦ ἀγῶνος δεξιὸς βραχίον τοῦ ναυάρχου Μισούλη, τοῦ Μισούλη τὸν ὅποιον ἄλλον Νέλσωνα κατεδέχθησαν νὰ ὀνομάσωσιν οἱ ἀγέρωχοι Ἀγγλοι. Καὶ τὴν μὲν ὄψιν εἶχεν εὐειδῆ, τὸ δὲ ἦθος ἱλαρὸν, ἐπαγωγὸν τὸ μεῖδιμα καὶ παιδίου ἀφείλειν (α)· ἐμεῖδ' ἔτι καὶ αὐτὸ αὐτοῦ τὸ βλέμμα ὁσάκις διελέγετο. Ἀλλ' ὅτε ὁ λόγος ἐχώρει εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς μάχης, ὅτε ἤγγιζε τῆς συμπλοκῆς ἢ ἀκμῆ, ἡ ἱλαρότης διὰ μιᾶς ἐνέδιδεν εἰς εὐλαγερὰν ἑξαψιν, ὁ ὀφθαλμὸς ἠκτινοβόλει, αἱ λέξεις ἐξεσφενδονίζοντο ὡς αἱ μύδροι τῶν πυροβόλων αὐτοῦ, καὶ ἐνόμιζες ὅτι ἐβλεπες αὐτὸν ἀτρόμητον ἐπὶ τῆς πρύμνης τοῦ *Ἐπαμεινώνου* (β), κεραυνοβολοῦντα θανάτου προστάγματα. Ἡ πλάνη τῆς φαντασίας μου ἐγένετο τότε ἐντελής· τὰ ὠτά μου ἐξεκωφοῦντο ὑπὸ κεραυνῶν, τὸ αἷμά μου ἐκόχλαζεν, οἱ ὀφθαλμοί μου ἐβλεπον τὰς ἐφορκιάδας τῶν Ἑλλήνων παλαιούσας ὡς Ἡρακλεῖς πρὸς γιγάντια δίκροτα, καὶ τὰ γιγάντια δίκροτα ἐκφεύγειν φεύγοντα πρὸ τῶν ἐφορκιδίων. Ἀλλὰ μόλις ἀνυψῶτο τὸ τράπηκιον τῆς νίκης, μόλις ἐσθένουντο τῶν πυροβόλων αἱ φλόγες, καὶ ἐσθένουντο καὶ ἡ ἑξαψις, καὶ ὁ ὀφθαλμὸς αὐτοῦ ἐγαληνία ὡς πρὶν, καὶ τὸ παιδικὸν καὶ ὑπομορμυρίζον μεῖδιμα διέσχιζεν ἐκ νέου τὰ χεῖλη τοῦ δεξιῦ τοῦ Μισούλη βραχίονος.

Καὶ μὴ νομίσῃ τις ὅτι τὴν εὐγλωττίαν ταύτην εἶχεν ἀκονίσει παιδεία· διότι ἡ παιδεία ἦτο τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἀγνωστὸν τι χρῆμα μετὰ τῶν ἡμετέρων ναυτικῶν. Ἐὰν αὐτὸς τε καὶ ὁ Σαχίνης καὶ τῶν Τουρπαζῶν ἡ δυὰς ἐδακτυλοδεικτεῖντο ὡς λογιώτεροι τῶν ἄλλων, ἡ λογιότης αὐτῶν συνίστατο εἰς ἀπρόσκοπτον ἀνάγνωσιν, εἰς γραφὴν ὅπως οὖν ὀρθὴν καὶ εἰς μετρίαν γνῶσιν τῆς ἰταλικῆς ἢ τῆς γαλλικῆς γλώσσης. Ἀλλ' ὡς ἡ φιλοπατρία ἐξεικόνιζε τὴν

(α) Ἡ παρατιθεμένη εἰκὼν, χαραχθεῖσα κατὰ φωτογράφημα, γενόμενον ὅτε ἡ νόσος εἶχεν ἀλλοιωσῇ τὸ πρόσωπον τοῦ ἀοιδίου, εἶναι ὅλως ἀνόμοιος πρὸς τὴν ἐμὴν ἀκριβεστάτην περιγραφὴν.

(β) Οὕτω ὀνομάζετο τὸ πλοῖον αὐτοῦ.

ὑπὸ μόνες τῆς φύσεως διαπλασθεῖσαν καρδίαν αὐτοῦ, οὕτω καὶ ἡ εὐγλωττία ἤρμηνευε τὴν ὑπὸ μόνες τῆς φύσεως μορφωθείσαν διάνοιαν τοῦ γενναίου ναυμάχου.

Μετὰ διετῇ συμβίωσιν ἀπεχωρίσθημεν, ὄναρ σθένος αὐτοῦ τὸ 1836 Γραμματέως ἐπὶ τῶν ναυτικῶν. Μέχρι τοῦ ἔτους τούτου τῶν ναυτικῶν προϊστάτο πολιτικός ὑπουργός. Καὶ κατ' ἀρχάς μὲν, ὅτε ἤλθεν ἡ ἀντιβασιλεία, ἀντετέθησαν εἰς τὴν Κωλέττην, μετ' αὐτὸν δὲ εἰς τὸν Μαυροκορδάτον, πρόεδρον τοῦ ὑπουργείου συγχρόνως καὶ Γραμματέα ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν. Ὁ Μαυροκορδάτος καὶ ἐπὶ Κυβερνήτου διεύθυνε τὰ ναυτικά· ἀδικρόπως δὲ πλέων μεταξὺ Αἰγίνης, πρωτεύουσης τότε τῆς Ἑλλάδος, καὶ Πόρου, ὅπου ἰδρύθη ὁ ναύσταθμος, καὶ νυχθημερὸν ἐργαζόμενος μετὰ τῆς ἀκαταγωνίστου ἐκείνης δραστηριότητος καὶ φιλοτιμίας, ὧν δυσκόλως εὐρίσκουμεν παραδείγματα, ἀνέπτυξε καὶ προήγαγε τὰ τῆς θαλάσσης εἰς βαθμὸν, τὸν ὁποῖον καὶ μετὰ ταῦτα πολλάκις ἐπεποθήσαμεν. Εἰ καὶ μετρίους εἶχε τοὺς πόρους, κατήρτισεν ὅμως ἀξιόμαχον στόλον ὑπὸ τῶν ἐμπειροτάτων διοικνύμενον, καὶ ἐφόδια καὶ τὰ λοιπὰ ἀναγκαῖα ἔχοντα, καὶ κατὰ πάντα ἔτοιμον πρὸς ἐκστρατεῖαν. Ἐπειδὴ δὲ κατεκρίνετο συνήθως ὑπὸ πολλῶν ὅτι ἦτο πολυδάπανος, καὶ τις μάλιστα τῶν φίλων ἐφημεριδογράφων ἐφήρμοσέ ποτε αὐτῷ τὸ τοῦ Ἰσοκράτους ἐκεῖνο, « ὁ κακῶς διανοηθεὶς περὶ τῶν οἰκείων, οὐδέποτε καλῶς βουλευέσεται περὶ τῶν ἀλλοτρίων, » ἀναγκάειον νὰ προσθέσω ὅτι διεπέρανε πάντα ἐκεῖνα μηδύλως ὑπὲρ τὸ δέον δαπανήσας. Μωρὰ δὲ καὶ ἡ κατὰ κρισις ὅτι κακῶς διανοήθη περὶ τῶν ἰδίων, ἐκτὸς μόνον ἂν παραδεχθῶμεν ὅτι κακῶς ἐπραξε θυσιάσας μεγαλοφρόνως ὅ,τι καὶ ἂν εἶχε, καὶ δὲν εἶχεν ὀλίγα, ὑπὲρ τῆς πατρίδος, καὶ μηδὲν φυλάσσας ὑπὲρ αὐτοῦ.

Τὸ κατ' ἐμὲ ἐρρόνουν πάντοτε συμφέρον ν' ἀνεπίθετο καὶ μετὰ ταῦτα ἡ διοίκησις τῶν τῆς θαλάσσης εἰς μὴ ναυτικούς· δὲν ἀποκρούω τοὺς θαλασσομάχους ὡς ἀπείρους, οὔτε ἀναμνησκόμαι τὴν ἐπὶ Κόλδερτ ἀμὴν τοῦ γαλλικοῦ ναυτικοῦ, ἢ τὴν ἐπὶ Hyde de Neuville ἀνάστασιν αὐτοῦ μετὰ πολυχρόνιον θάνατον· ἀλλ' ἡ διαχείρισις τῶν τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης πολεμικῶν ὑπὸ πολιτικῶν, ὡς γίνεται ἐν Ἀγγλίᾳ, προλαμβάνει ζηλοτυπίας καὶ διασκεδάζει ὑπόψιας, οὐχὶ πάντοτε ἀβυσίμους, περὶ προσωποληψίας καὶ ἀδικίων προτιμήσεων ἢ διωγμῶν. Τοῦτο δὲ μοὶ φαίνεται ἀναγκαιότατον ἐν Ἑλλάδι διὰ τὰ ναυτικά ἰδίως, ὅπου οἱ κάτοικοι τῶν τριῶν λεγομένων ναυτικῶν νήσων ὑποβλέπουσιν ἀλλήλους.

Ἐπίμνητα δὲ ἔτι μάλλον τὴν μετριοφροσύνην τοῦ Κριεζῆ, ὅτε δύο μῆνας μετὰ τὴν πρόσκλησιν αὐτοῦ εἰς Ἀθήνας, κληθεὶς καὶ γὰρ εἰς τὴν ἐπὶ τῶν ναυτικῶν

γραμματεῖαν ἤκουσα παρ' αὐτοῦ ταῦτα· « Δὲν ἄγνοεῖς ὅτι καὶ παιδείας ἄριστος καὶ πείρας ἐστειρημένος εἶμαι, διότι πρῶτον σήμερον ἀναλαμβάνω διαχείρισιν δημοσίων· φιλοτιμίαν ὅμως ἔχω πολλήν. Βοήθησόν με ὅσον δύνασαι ὥπως ἐπιτύχωμεν καὶ πράξωμεν τι γενναῖον. » Καὶ ἀληθῶς γενναῖα ἐπραξέ· διότι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ ἐτακτοποιήθη ὁ ἐν παραλυσίᾳ ναύσταθμος, ἀνεπτύχθη καὶ προεσχετεύθη τῶν τεχνικῶν ὁ λόχος, καρποφόρος ἀποβάς εἰς πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα, κατασκευάσθησαν δύο ἀτμόπλοια, δύο κορβέται, γολέτται, κόττερα κλ., ἐπλουτίσθησαν αἱ ἀποθήκαι τοῦ ναυστάθμου, διεφύρθησθησαν τὰ τοῦ πυροβολικοῦ, συνστάχθησαν οἱ πλείους τῶν κανονισμῶν καὶ νόμων, καὶ μάλιστα οἱ τῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας, καὶ πολλοὶ νέοι ἀπεσπάλησαν εἰς τὴν Ἑσπερίαν χάριν σπουδῆς τῆς ναυτικῆς ἐπιστήμης. ἔχων δὲ τὸν νοῦν δεξιὸν δὲν ἤργοπόρησε νὰ ἐμβεταύσῃ εἰς τὰς λαπτομερείας τῆς ὑπηρεσίας καὶ νὰ ἐλθέτῃ γνῶμης ὀφθαλμοῦ.

Ὁμολογῶ ὅμως ὅτι καὶ συμπράκτορας εἶχουμεν ἐμπείρους καὶ φιλοτίμους. Τὸ ἐν Πόρῳ Ναυτικὸν Διευθυντήριον, συγκροτηθὲν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κριεζῆ, περιείχεν ἄνδρας δυνάμους καὶ δραστηρίους, μεταξὺ τῶν ὁποίων διέπρεπεν ὁ Γ. Σαχτούρης, καὶ ὁ διάδοχος τῆς περὶ τὴν ναυπηγίαν δεξιότητος τῶν δύο Τουμπαζῶν, Γεώργιος ὁ Τουμπάζης. Ὁ Κριεζῆς διορίζων δὲν ἐπροσωπολήπτει, ἀλλ' ἐφιλοτιμεῖτο νὰ ρίπτῃ τὴν ψῆφον αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς ἱκανοὺς ἅμα δὲ καὶ χρηστούς, καὶ ἰδοὺ διὰ τί πάντα ἔβαινον κατ' εὐχὴν. Ἡ Ἑλλὰς δὲν πάσχει ἑλλειψίν ἱκανότητος, ὡς λέγουσιν οἱ πολλοὶ ἀναμασσώμενοι ἀβασανίστως ὁ εἰς τοῦ ἄλλου τὰ ἀπερίσκεπτα ἢ δόλιχα δόγματα· πάσχει ἑλλειψίν εὐσυναιδησίας περὶ τὴν ἐκλογὴν, καὶ νοσεὶ νόσημα θανατηφόρον, τὸ τῆς ἰδιοτελείας. Θεράπευσον τὸ νόσημα τοῦτο, ἀπολάκτισον τὰς συστάσεις τῶν βουλευτῶν, κατάλυσον τὸν μεταξὺ αὐτοχθόνων καὶ ἑτεροχθόνων φρεγγὸν, ἐξολόθρευσον τὸ ὀλέθριον καὶ ἀνελεύθερον 70 ἄρθρον τοῦ Συντάγματος, καὶ, μὴ δίσταξας, θέλει ἀκμάσει ἐκ νέου ἢ ἐν γένει διοικήσις, ὡς ἤκαμψε καὶ πρὸ τοῦ 1844. Ἄνευ τούτων, ἀπλῶς εἰς ἄκρον ὁ ἄλλοθεν περιμένων βελτίωσιν τῶν τῆς πολιτείας. Οὐαὶ τῇ δυστήνῃ Ἑλλάδι ἂν πρὸ τριάκοντα ἐτῶν εἶχεν ἄνδρας ἐμπειροτέρους ἢ σήμερον! ἀλλὰ τότε ἐπεζητοῦντο μετὰ σπουδῆς, ἐνῶ σήμερον ἀποβάλλονται.

Ὁ Σαχτούρης, εἰ καὶ πολὺς, ἦτο ἀκάματος, ζηλωτής, καὶ ἀπὸ προῖας μέχρις ἐσπέρας ἐπισκεπτόμενος τὰ νεώρια, τὰ ἐργαστάσια, τὰς ἀποθήκας, τὰ γραφεῖα, ἐπέβλεπε τὰ ἔργα, παρήνει, ὠδήγει, ἐπέπληττε καὶ ἐπιδιώρθη ταῖς ἐσφαλμέναις, διότι ὁ ἄξιος ἐκεῖνος θαλασσομάχος εἶχε τὸν ὀφθαλμὸν ἀσφαλῆ. Μίαν τῶν ἡμερῶν περιερχόμενος μετ' αὐτοῦ

ἦλθον πρὸς τὴν μεγάλην πύλιν τοῦ Ναυστάθμου, καὶ εἶδον γέροντα κύπτοντα καὶ σαρῶντα τὸ ἔδαφος. « Διὰ τί δὲν ἀφίνεις, εἶπεν αὐτῷ, εἰς νεώτερον τὸ σάρωμα; — Κάμνω τὸ γρέες μου, ἀπεκρίθη μετὰ τραχύτητος ἀνεγερθεὶς ὁ πρεσβύτερος. Βλέπεις αὐτὸν ὁ ὅποιος εἶναι εἰς τὸ πλευρόν σου; ἦτον ἓνα κειρὸν μούτσος καὶ ἐγὼ λαστρόμος. Καὶ ἐπειδὴ μίαν ἡμέραν δὲν ἐσάρονε καλὰ, τὴν ἐπίασα ἀπὸ τὸ πόδι, τὸν ἐστριφογύρισα καὶ τὸν ἐπέταξα εἰς τὸ πέλαγος, ἐνῶ ἐτρέχαμεν δέκα μίλια τὴν ὥραν. — Ἀληθινὰ; ἠρώτησα τὸν Σαχτούρη. — Ἀληθέστατα, ἀπεκρίθη μεγαλυνόμενος ὁ ἥρως τοῦ Καφηρέως· μόλις ἐπρόφθασαν καὶ μ' ἐσώσαν· ἦτον ἀσθηρὸς, ὡς τὸν βλέπεις, εἰς τὴν ὑπηρεσίαν, καὶ διὰ τοῦτο τὸν ἀγαπῶ. »

Καὶ τῶν αὐσθηρῶ ὑπῆρξαν περὶ τὴν πειθαρχίαν οἱ ναυτικοὶ τῆς Ὑδρας καὶ τῶν Σπεισῶν. Ἀπερχομένου ποτὲ τοῦ ναυάρχου Μισούλη εἰς ἐκστρατεῖαν, ἐστασίασεν ὁλόκληρον αὐτοῦ τὸ πλήρωμα ὡς μὴ λαθὼν μισθοὺς, καὶ ἐστρεψε τὸ πηδάλιον πρὸς τὴν Ὑδραν. Ὁ ὑπηρετὴς καταβάς μετὰ σπουδῆς εἰδοποίησε τὸν ναύαρχον· οὗτος δὲ ἀνελθὼν ἠτένισε βλοσυρῶς τοὺς ἑκατὸν εἴκοσι στασιαστὰς, καὶ ἀρπάσας τὸν οἶκον καταδίωξεν αὐτοὺς ἀγέληδὸν μέχρι πύργου. Οὐδὲ νὰ γογγύσῃ ἐτόλμησέ τις, τοιοῦτο καὶ τοσοῦτο τὸ ἠθικὸν κράτος καὶ ἀξίωμα τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου! Καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς ἐπανεφάρε πάλαι εἰς πειθαρχίαν ναυτικοὺς στασιάσαντας, οὐχὶ ὁμῶς διὰ ξύλου, ὡς ὁ Μισούλης. Διηγείται ὁ Ἡρόδοτος ὅτι, ὅτε οἱ ἐπ' Ἀρτεμίσιον ἐλθόντες Ἕλληνες εἶδον μεγίστην τῶν βαρβάρων τὴν δύναμιν τοσούτῳ κατωρρώδησαν, ὥστε ἐβουλεύσαντο νὰ δραπετεύσωσι. Μάτην οἱ ταλαίπωροι Εὐβοεῖς παρεκάλουν τὸν ἀρχηγὸν τοῦ στόλου Εὐρυδιάδην νὰ προσμείνῃ ὀλίγον μόνον, ἕως οὗ σῶσῃσι τὰ τέκνα καὶ τοὺς οἰκείους· αὐτὸς ἀντίστατο ἀλαμπτος. Δυσέλπιδες τότε οἱ Εὐβοεῖς κατέφυγον εἰς τὸν Θεμιστοκλῆ, καὶ γινώσκοντες φαίνεται ὅτι δὲν ἐβδελύσσοντο τὸ ἀργύριον, ἔδωκαν αὐτῷ τριάκοντα τάλαντα, ἦτοι ἓν περίπου ἑκατομμύριον ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς δραχμῶν. Ὁ ἀθηναῖος στρατηγὸς ὅστις, κατὰ τὸν πατέρα τῆς ἱστορίας, ἦτο πλεονέκτης, κινήσας διὰ τοῦ ἀργυρίου εἰς φιλάνθρωπίαν, ἐξέκαυσε δι' αὐτοῦ καὶ τὴν τοῦ Εὐρυδιάδου, εἰ καὶ Σπαρτιάτου, καὶ τὴν τοῦ στρατηγοῦ τῶν Κορινθίων Ἀδεμάντου, δούς, ὡς πρὸς τῶν Ἀθηναίων, τούτῳ μὲν τρία, ἐκείνῳ δὲ πέντε τάλαντα· τὰ δὲ λοιπὰ εἰκοσιδύο, ἦτοι τὰς ἑπτακοσίας ὡς ἑγγιστα χιλιάδας δραχμῶν, ἀπεταμίευσε λάθρα, χάριν ἀσφαλείας βεβαίως, εἰς τὸ ἰδιαιτέρον αὐτοῦ βαλάντιον. Ἀλλὰ καὶ τὸν φόβον τῶν Ἑλλήνων διεσκεδάσας τὸ πικροδύναμον ἀργύριον· διότι καταμείναντες ἐν Εὐβοίᾳ ἐναυμάχησαν.

Τσιχῦτα λοιπὸν ἐπραξεν ὁ Κριεζῆς· καὶ ὁμῶς δὲν

ἦτο φίλαρχος. Πολλάκις ἐπεθύμησε νὰ εἶχεν ἐπαρκὴ πόρον ζωῆς ἵνα μεταβάς εἰς Ὑδραν ἐγκαταβιώσῃ ἐκεῖ μακρὰν τῶν δημοσίων. Μακάρις ἐγὼ ἂν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν πόθων αὐτοῦ ἐδυνάμην νὰ συντρέξω κατὰ τι· διότι, ὡς πολλάκις καὶ αὐτῷ καὶ τῷ ναυάρχῳ Κανάρῃ εἶπον, ἡ ἐκ τῶν ἀνδραγαθημάτων αὐτῶν δόξα λάμπει τοσούτῳ φαεινῇ, ὥστε οὐ μόνον ν' αὐξήσωσι πράττοντες τὰ κοινὰ ἐφαίνετο δύσκολον, ἀλλὰ καὶ ν' ἀμαυρώσωσιν ἐνίοτε αὐτὴν δὲν ἦτο ἀπίθανον. Ἐπὶ πολιτικῆς πρὸς τὴν ἐμπειρίαν καὶ τὴν τιμὴν ἀπαιτεῖται καὶ τρίτη τις ἀρετὴ, ἡ ἀνδρία, οὐχὶ ἡ στρατιωτικὴ ἀλλ' ἡ πολιτικὴ, πολὺ τῆς πρώτης ὑπερτέρα, καὶ μάλιστα ἐν ταῖς βασιλευμέναις πολιτείαις. Οἱ βασιλεῖς πάσχουσιν ὅτι ἔλεγε τὸ 1848 ὁ Thiers διὰ τὸν Φίλιππον· « Le roi voulait ce que veulent tous les rois; bien sot qui s'en étonne, bien faible qui s'y soumet » (1). Τοὺς λόγους τούτους πρέπει νὰ χαράξωσι βαθέως ἐν τῷ νῷ καὶ οἱ κατακρίνοντες τοὺς ἡγεμόνας, καὶ οἱ πρὸς τὰ πράγματα σπεύδοντες.

Τὸ 1838 ἐστασίασεν αἴφνης ἡ Ὑδρα, ἀρνούμενη ὑποταγὴν εἰς τὸν περὶ στρατιωτικῆς ἀπογραφῆς νόμον. Ὁ νόμος οὗτος καὶ κατὰ τὰ πρὸ πολλοῦ ἐξευγενισθέντα κράτη θεωρεῖται ἀποτρόπαιος· δὲν ἦτο ἄρα παράδοξον ἂν ἀπέκρουον αὐτὴν οἱ καὶ ἐπὶ Τουρκίας ἐλεύθεροι Ὑδραῖοι. Πόσον δὲ ἐφρούρξαν κατ' αὐτοῦ μαρτυρεῖ τὸ πικρατιθέμενον ἄσμάτιον, τὸ ὅποιον συντεθὲν τότε ἐψάλλετο κοινῶς ἐν τῇ νήστῳ ἐκείνῃ.

- Θρήνησε, καμένη μάνα, ποῦ μὲ γράφαν τακτικό·
- Δὲν ἐλπίζω εἰς τὸν κόσμον, πλέον νὰ σὲ ξαναῶ.
- Κλαῖσε τὴν παλικαριὰ μου, ὅτι πλὴν δὲ θά μὲ ἰδοί·
- Οὐρανὲ μὴν τὸ βυστάξῃς, ρίψε κεραυνοὺς εὐθὺς,
- Ν' ἀποδείξῃς πῶς βεβαίως ἐθυσιαστήκαμεν,
- Διὰ τὴν ἐλευθερίαν ἐκατακαήκαμεν!
- Ναύαρχε Καπτὰν Μισούλη, ἡ πατρίδα σὲ ζητεῖ,
- Εἰς αὐτὴν τὴν δυστυχίαν ἔπου τῆς ἀκολουθεῖ.
- Οἱ γενναῖοι Ὑδριῶται μὲ τὰ δάκρυα θρηνοῦν.
- Αἱ πατρίδες ἐκδουλεύσεις ὑπεράσπισιν ζητοῦν.
- Θυμωμένοι περπατοῦμεν, ἔλοι ὁμοθυμαδόν
- Καὶ τὸν θάνατον ζητοῦμεν μ' ἓνα ὄμμα φλογερὸν.
- Τάφον βλέπομεν ἐμπρὸς μας, τάφον κ' ὅχι πλὴν ζωῆν,
- Καὶ ἀλόπητα ὁρμώμεν, ὡς ὁ Ἄρης εἰς τὴν γῆν.
- Κλαῖσε, Ὑδρα ἐρημωμένη ἀπὸ ἑλὰ τὰ νησιὰ,
- Παλικαριὰ δὲν σοῦ μέταν, γιὰ νὰ δώσῃς εἰς τὴν σκλαδιὰ,
- Ὑδριῶται ξακουσμένοι, στήν Εὐρώπην θυμαστοί,
- Αὐτοκτόνοι νὰ γενῆτε παρὰ σκλάβοι τακτικοί.

Ἡ ἐξουσία ἐταράχθη μαθαῖσα τὴν στάσιν, καὶ παρασκευάσασα ἀμέσως στρατιωτικὴν καὶ ναυτικὴν δύναμιν, καὶ στρατιωτικὸν δικαστήριον ἰδρύσασα, ἔταξεν ἐπ' αὐτῆς τὸν Κριεζῆν ὀνομάσασα πληρεξούσιον. Εὐκόλον νὰ ἐννοήσῃ πᾶς τις πόσον ἀπεχθὲς θὰ

(1) « Ὁ βασιλεὺς ἠθέλην ὅτι θέλουσι πάντες οἱ βασιλεῖς. Μωρὸς ἄρα ὁ ἀπορῶν, καὶ ἀσθενὴς τὸν χαρακτήρα ὁ ἐνδίδων. »

ΑΝΤΩΝ. ΚΡΙΕΖΗΣ.

θεωρείτο ἡ καὶ πάντοτε ἀπεχθὴς βία, ἐνεργουμένη ἐν Ἰδრა δι' Ἰδραίου, καὶ μάλιστα τοῦ προσφιλοῦς αὐτῇ Κριεζῆ. Διὰ τοῦτο, ὅτε ἐπανελθὼν ἐκ τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου μοι διεκοίνωσε τὴν ἀπόφασιν, πάντα λίθον ἐκίνησα ἵν' ἀποτρέψω αὐτόν. Κατ' ἐμὲ, ἡ θέσις αὐτοῦ ἐμελλε ν' ἀποβῇ δεινοτάτη, διότι ὁδηγίας εἶχε ῥητὰς νὰ ὀρίσῃ ὀλιγοχρόνιον προθεσμίαν, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἢ νὰ ὑποταχθῶσιν οἱ στασιάζοντες, ἢ ν' ἀποβῇ εἰς τὴν νῆσον ὥς εἰς τόπον ἐχθρικὸν ἢ στρατιωτικὴν δυνάμει. Καὶ συνήνει μὲν εἰς τὰς παρατηρήσεις ταύτας, ἀντέτεινεν ὅμως ὅτι διοριζομένου ἄλλου, μὴ πονοῦντος ἐπίσης τὴν Ἰδραν, θὰ ἐφημερίζοντο ἀνηλεῶς τὰ αὐστηρὰ μέτρα, ἅτινα αὐτὸς ἠλπίζεν ἢ νὰ μακταιώσῃ ἢ νὰ μετριάσῃ. « Ἄλλως τε ἀγνοεῖς, προσέθετο, ὅπως φλογερὸς καὶ μεταδοτικὸς ὁ ἐκ τῆς Ἰδρας σπινθήρ ; »

Ἀπῆλθε λοιπὸν καὶ ἔταξε τὴν προθεσμίαν, ἀλλ' οὐδεὶς ὑπήκουσε. Τότε συνέστη κατ' αὐτοῦ ἐν Ἀθήναις ἀγὼν φοβερός, τοσοῦτω μᾶλλον ἐπικίνδυνος, ὅσω μετὰ τῶν ἐχθρῶν ὑπῆρχον καὶ συνάδελφοι αὐτοῦ ὑπουργοί, καὶ ἐκ τῶν ἐν τῇ Αὐλῇ. Πάντες ἠξίουσαν νὰ καθαιρεθῇ καὶ νὰ σταλῇ ἀντ' αὐτοῦ ὁ ναύαρχος Κανάρης. Ἀλλ' εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον ἀντεπάλασε μετὰ καρτερίας ἡ ἀγαθότης καὶ ἡ σύνεσις τοῦ στρατηγοῦ Σμάλτε, καὶ ἡ δραστηριότης, εἰ καὶ ἀγροικότερον τὸ ῥηθισόμενον, τοῦ γράφοντος τὰς ἀναμνήσεις ταύτας. Οἱ τὸν Κριεζῆν καταδιώκοντες διίσχυρίζοντο ὅτι τῆς στάσεως αἷτιος ἦτο ὁ Γ. Κουντουριώτης, καὶ ὅτι μετ' αὐτοῦ συνεννοούμενος ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Κυβερνήσεως ἀνερρίπιζε μᾶλλον τὴν φλόγα. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους, εἰ καὶ βραδέως, ἡ φρόνησις τοῦ Κριεζῆ καὶ ἡ πρὸς αὐτὸν ἀγάπη τῶν Ἰδραίων ὑπερίσχυσαν, καὶ κατεστάλη χωρὶς βίας ἡ στάσις. Ἄλλως ἡ βία θὰ ἐπέφερεν ἀφρεύτως αἱματοχυσίαν, ἡ δὲ ἐν Ἰδρα αἱματοχυσία θὰ συνετάρασσε καὶ ἄπασαν ἰσως τὴν Ἑλλάδα. Οἱ ἐν τῷ ναυστάθμῳ τοῦλάχιστον καὶ οἱ ἐπὶ τῶν πολεμικῶν πλοίων ἦσαν ἐτοιμοὶ νὰ τρέξωσιν εἰς βοήθειαν τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν. Ἡ πρὸς τὴν πατρίδα ἄρα ὑπηρεσία τοῦ Κριεζῆ ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἀξιολογωτάτων.

Ἡ ἐξουσία ὅμως βαρέως φέρουσα τὴν τύσιν ἀνοχὴν, ἐδέχθη μετὰ δυσμενείας ἐπανελθόντα τὸν ἀντιπρόσωπον αὐτῆς. Καὶ ἐδύνατο μὲν οὗτος, ἂν ᾔθελε, νὰ διαλύσῃ ἐν ἀκαρτεῖ τὴν δυσμένειαν ἐνοχοποιῶν τὸν Κουντουριώτην· ἀλλ' εἶχε τὴν ψυχὴν εὐγενῆ, καὶ τὴν εὐγένειαν ταύτην ἀποδεικνύει τὸ συναπτόμενον ὑπόμνημα, ὅπου μετριοφρονῶν καὶ ἐξαλείφων ὥς εἰπεῖν ἑαυτὸν, ἐκθέτει τὰ διατρέξαντα μετὰ σπανίας μετριοπαθείας.

« Ἐπειδὴ διὰ τῶν ἀπὸ 28 Ἀπριλίου καὶ 9 Ιουνίου 1838 Διαταγμάτων ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς ἐνευσε νὰ περιβάλῃ μὲ τὴν βασιλικὴν ἐπικύρωσιν τὰς

κατὰ τὴν Ἰδραν πράξεις τοῦ ἐκτάκτου αὐτῆς ἀπεσταλμένου, τὰς ὁποίας δι' ἀλλεπαλλήλων ἀναφορῶν οὗτος ἐξέθετο, περιττὴ λογίζεται σήμερον ἡ ἀνακεφαλαίωσις αὐτῶν.

» Ἀλλ' ὅ,τι ἀπαιτεῖται νὰ γνωρίσῃ μετὰ πεποιθήσεως ἡ Α. Μ. εἶναι τὰ αἷτια ἐξ ὧν δυστυχῶς ἐπήγασαν αἱ ταραχαὶ τῆς νήσου ἐκείνης· ταραχαὶ τόσον εὐκολώτερον καταπραυνθεῖσαι, ὅσον αὐτομάτως γεννηθεῖσαι, καὶ οὐδένα ἔχουσαι τὸν προὑποκινήσαντα, δὲν παρούσαν καθ' ὅλην αὐτῶν τὴν διάρκειαν χαρκατῆρα συστηματικῆς καὶ προδιωργανισμένης στάσεως.

» Ἡ πτωχεία εἰς τὴν ὁποίαν, ὥς ἐκ τῶν περιστατικῶν τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος, κατήντησαν ἀνεξαιρέτως σχεδὸν οἱ πρόην θαλασσοκράτορες καὶ εὐποροὶ Ἰδραῖοι, πτωχεία τῆς ὁποίας τὴν θεραπείαν οἱ πλείστοι ἀπεκδέχοντο παρὰ τῆς Βασ. Κυβερνήσεως, ὑπῆρξεν ἡ πρωτίστη πηγὴ τῶν παραπάνων καὶ ἀξιώσεων. Ἐντεῦθεν ὀρμώμενοι, οἱ μὲν ἐγόγγυζον κατὰ τοῦ περὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων νόμου, ὥς φόρους δῆθεν ἀφορήτους ἐπιβάλλοντος, οἱ δὲ ἐκάκιζον τὸν περὶ χαρτοσήμου, καὶ ἄλλοι παρίστανον ἑαυτοὺς ἀξιούς βαθμῶν καὶ περιθάλψεων.

» Ἀλλὰ τὰ παράπονα ταῦτα σποράδην γινόμενα, καὶ ἄσκοπα παρὰ πολλῶν θεωρούμενα, συνεκέντρωσεν ὁ περὶ τῆς στρατιωτικῆς ἀπογραφῆς νόμος. Ἀνεξάρτητοι καὶ ἐπὶ τῆς Τουρκοκρατίας οἱ Ἰδραῖοι, καὶ χαρκατῆρος ὑπερηφάνου, συνέλαβον εὐθύς ἰδέαν ἀπεχθῆ περὶ τοῦ νόμου τούτου. Οἱ γογγυσμοὶ τότε ἐπολυπλασιάσθησαν· ἡ ἀγνοία καὶ ἡ κακοβουλία παρεμόρφωσαν τὴν ἐννοίαν τῆς διατάξεως· καὶ αἱ χῆραι μητέρες, αἱ ὀρφανὰ ἀδελφαὶ ἔκλαυσαν τοὺς υἱοὺς καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν ὥς εἰς αἰχμαλωσίαν ἀπαγομένους.

» Κηρυχθεῖσης τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου εἰς ἐποχὴν ἀπροσφυῆς, καὶ χωρὶς νὰ δαθῶσι κατὰλληλοι ἐπεξηγήσεις, ὅτε διὰ τὰς λαμπρὰς ἡμέρας τοῦ Πάσχα οἱ ἄνθρωποι, συσσωρευθέντες πολλαχόθεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν ἐτρέποντο εἰς εὐθυμίαν ἀπομακρύνουσαν συνήθως τὸ σκέπτεσθαι, οἱ γογγυσμοί, ὑποθαλπόμενοι πάντοτε καὶ παρὰ τῆς κακοβουλίας, ἔλαβον μορφὴν σπουδαιοτέραν· καὶ ἰδοὺ ἡ στιγμή τῆς ῥήξεως τῶν ταραχῶν.

» Ἡ μεταμέλεια διεδέχθη μετὰ μικρὸν τὴν ἀσυλλόγιστον ὀρμὴν· καὶ οἱ ζητήσαντες νὰ φθάσωσι διὰ τῆς βίας εἰς τὴν ἐπιτυχίαν ἰδιαιτέρων συμφερόντων, ἀπεχώρησαν σιωπηλῶς, ὥς σιωπηλῶς εἶχον ὠφεληθῇ ἀπὸ τῆς εὐκαιρίας ἵνα κατορθώσωσι τοὺς σκοποὺς αὐτῶν.

» Τὰ διαταχθέντα συνετὰ μέτρα παρὰ τῆς Α. Μ. ἐπανήγαγον ἐντελῶς τὴν τάξιν καὶ τὴν ἡσυχίαν· ὀφείλεται δὲ ἔπαινος οὐ μικρὸς εἰς τοὺς συμπράξαντας

ἄξιωματικούς, ὑπαξιωματικούς καὶ ναύτας τοῦ βασι. στόλου, καθὼς καὶ τὸν στρατὸν τῆς ξηρᾶς, διὰ τὰ δείγματα τῆς πρὸς τὴν βασι. Κυβέρνησιν πίστεως, ἅτινα ἔδωκαν καὶ κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην. »

Τὸ ὑπόμνημα τοῦτο δυσπρόστησεν ἔτι μᾶλλον τοῖς περὶ τὸ ὑπουργεῖον καὶ τὴν Αὐλὴν ἐπὶ τοσοῦτον δὲ πρόεθον καὶ παρετάθη ἡ δυσμένεια, ὥστε ὁ Κριεζῆς ἠτοίμασε καὶ τὴν παραίτησιν αὐτοῦ, ἥτις σώζεται μετὰ τῶν ἐγγράφων μου. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους, παραιτηθέντος τοῦ Μαυροκορδάτου τὸ 1841 μετὰ βραχυτάτην κυβέρνησιν, ἠναγκάσθησαν νὰ ἀναθέσωσιν αὐτῷ τὴν προεδρίαν τοῦ ὑπουργείου.

Μετασχὼν τὸ 1831 τῆς κατὰ τοῦ Κυβερνήτου ἀνταρσίας, καὶ γενόμενος μάρτυς τῆς ἐπελθούσης καταστροφῆς, ἐφρίσσε πρὸς πᾶσαν ιδέαν ἐνόπλου ἐπιθέσεως κατὰ τῆς ἐξουσίας. Καὶ μὲν δὲν ἐτύφλωττε πρὸς τὰς παρεκτροπὰς, ἡζίου ὅμως εἰρηνικὴν τὴν διόρθωσιν. Πολλάκις ἐγένοντο αὐτῷ προτάσεις ἀποστασίας· αὐτὸς ὅμως γελῶν ἔλεγε· « Θέλουν νὰ βάλουν τὸν τρελὸν νὰ βγάλῃ τ' ὄφειδι ἀπὸ τὴν τρύπαν· ἀλλὰ ὁ τρελὸς ἔδωκε γινῶσιν καὶ ἡξεύρει ὅτι, δις ἐξαμαρτεῖν οὐκ ἀνδρὸς σοφοῦ. » Διὰ τοῦτο δὲν ἐπίστευε ὅτι καὶ ἄλλοι αὐτοῦ φίλοι, οὓς ὑπέθετε συνατωτέρους, μετεῖχον τῆς συνωμοσίας τοῦ 1843. Τρεῖς ἡμέρας πρὸ τῆς 3 Σεπτεμβρίου, ἐλθὼν πρὸς ἐπίσκεψιν εἰς τοῦ στρατηγοῦ Λόντου, κατέκρινε τὰ ὑπενεργούμενα· ὁ δὲ Λόντος ἀπαρπασθεὶς ἀνηγέρθη καὶ ἔκραξεν· « Εἰπέ εἰς τὸν κουμπάρον μου (τὸν ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν γραμματέα Α. Βλαχόπουλον) ὅτι μεθαύριον ἐγὼ θὰ εἶμαι γραμματεὺς αὐτοῦ. » Καὶ ὁ μὲν ἐξ ὕδρας ναύαρχος ἐγέλασε, τοῦ δὲ Πελοποννησίου στρατηγοῦ ἡ πρόβρῃσις ἐπληρώθη μετὰ τρεῖς ἀκριβῶς ἡμέρας.

Τὸ ἑλληνικὸν κράτος παρωμοιάτα καὶ ἄλλοτε πρὸς εὐρύχωρον κτίριον, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν κατασκευὴν πολλοὶ συνέτρεξαν, ἀρχιτέκτονες τε καὶ τέκτονες καὶ λεπτοὺργοι καὶ κτίσται καὶ ὑδροφόροι, καὶ πάντες ὅσων ἡ συνδρομὴ ἀπαιτεῖται πρὸς ἀνέγερσιν μεγάλου οἰκοδομήματος. Πρὸς πάντας ἄρα τούτους, καὶ πρὸς τοὺς ἐλαχίστους, διότι καὶ τῶν ἐλαχίστων ἡ ἐργασία ἦτο ἀπαραίτητος, ὀφείλεται τιμὴ καὶ χάρις. Ὁ Κριεζῆς ὅμως διὰ τε τὴν πολέμικὴν ἀρετὴν, τὴν τόλμην, τὴν φιλοπατρίαν, τὴν φιλοτιμίαν καὶ τὰ κατορθώματα ὑπῆρξεν ἐκ τῶν τῆς πρώτης τάξεως ἐργατῶν, ἐξ ἐκείνων οἵτινες χαράττουσιν ἰδίᾳ χειρὶ τὸ εὐκλεές αὐτῶν ὄνομα εἰς τὰς στήλας τῆς ἀθανασίας, καὶ πρὸς οὓς τὰ ἔθνη σπεύδουσι ν' ἀποδώσωσιν αἰωνίαν εὐγνωμοσύνην.

Ν. Δ.

ΟΔΙΓΑ ΤΙΝΑ

περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ κ. Φιλητᾶ ἐξελληνισθείσης κόμης τῆς Βερενίκης τοῦ Κατοῦλλου.

Ὁ καθηγητὴς τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας, κ. Φιλητᾶς, ἐδωρήσατο ἡμῖν πρὸ μικροῦ ἐν τῇ Πανδώρα τῆς 4. Ἰουλίου 1865 τερπνὸν ἀνάγνωσμα, ἑμμετρον μετὰ φρασιν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ γλώσσῃ τῆς ἐλεγείας τοῦ Ῥωμαίου Κατοῦλλου, ἣν οὗτος λέγεται ὅτι μετέφρασεν ἐκ τῆς τοῦ Καλλιμάχου εἰς τὴν κόμην τῆς Βερενίκης ἐλεγείας, ἥτις πλὴν ὀλιγίστων αὐτῆς ἀποσπασμάτων ἐξηφάνισθη ὑπὸ τοῦ χρόνου.

Ὁ κ. Φιλητᾶς εἶναι εὐγνωμοσύνης ἄξιος, διότι, ὑποκλέπτων τὸν ἐκ τῶν πολλῶν τῆς διδασκαλίας ἀσχολίῳν ὑπολειπόμενον αὐτῷ πρὸς ἄνεσιν χρόνον, δαπανᾷ τοῦτον ἐνίοτε εἰς φιλολογικὰς ἐργασίας χρησίμους καὶ ἄλλοις πλὴν τῶν ἀκροατῶν αὐτοῦ. Τοιαύτη εἶναι καὶ ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος, ἥτις ὅσον τοῖς μὴ ἐνδιατρίβουσιν εἰς τὴν μελέτην τῶν δύο ἀρχαίων γλωσσῶν φαίνεται ἴσως ἄχαρις, τοσοῦτον εὐπρόσδεκτος εἶναι τοῖς ἐξ ἐπαγγέλματος φιλολόγοις, περ' οἷς *nihil in studiis parvum*. Οἱ τοιοῦτοι χάριτας οὐ μικρὰς ἔχομεν τῷ κ. Φιλητᾶ, διότι αὐτὸς μετ' ἄλλων τινῶν, ὀλιγίστων ὅμως, ἐκ τῶν προσκυτέρων διδασκάλων τοῦ ἡμετέρου ἔθνους, τηροῦσιν ἀδιάφθηκτον τὴν ἄλυσιν τῶν περὶ ἡμῖν ἐλληνιστῶν, οἵτινες ἀνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς τὴν ἀρχαίαν ἡμῶν γλῶσσαν πρακτικῶς ἀσκούντες ἐν τῷ πεζῷ καὶ ἐμμέτρῳ λόγῳ, μετέδιδον αὐτὴν τοῖς νέοις· ἐν ᾧ οἱ νεώτεροι τῶν ἡμετέρων λογίων, ἐπὶ τὸ πραγματικὸν τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας μᾶλλον στρέφοντες τὴν προσοχὴν ἢ ἐπὶ τὸ λεκτικόν, τοσοῦτον ὀλιγοῦσι τῆς πρακτικῆς ἀσκήσεως τῆς ἀρχαίας ἡμῶν γλώσσης, ὥστε εὐ-ἀριθμοὶ εἰσι νῦν οἱ δυνάμενοι νὰ γράψωσιν αὐτήν. Ἐλπίζομεν ὅμως ὅτι δὲν ἀπέχει μακρὰν ὁ χρόνος, καθ' ὃν καὶ ἡμεῖς, συνιδόντες τὴν ἑλλειψιν ταύτην, ἐξ ἧς οὐ μικρὰ μομφὴ προσγίνεται ἡμῖν, ὑπολειπόμενοι ἐν τούτῳ τῶν ἀλλογλώσσων Γερμανῶν καὶ Ἀγγλῶν, οἵτινες οὐδέποτε ἔπαυσαν γράφοντες καὶ πρακτικῶς ἀσκούντες τοὺς νέους εἰς τὴν γραφὴν τοῦ ἑλληνικοῦ λόγου, θέλομεν ἐπανέλθει εἰς τὴν καλὴν συνήθειαν τῶν ἀρχαιοτέρων ἡμῶν διδασκάλων. Διότι τοῖς πᾶσι δῆλον νομίζομεν εἶναι ὅτι ἡ γραφὴ τῆς ἀρχαίας ἡμῶν γλώσσης, ἥτις πρέπει νὰ διδάσκηται ἐν τοῖς Γυμνασίοις μάλιστα καὶ τῷ φιλολογικῷ τοῦ Πανεπιστημίου φροντιστηρίῳ, συντελεῖ πλεῖστον ὅσον καὶ εἰς τὴν μόρφωσιν καὶ κανονικὴν ῥύθμισιν τῆς νέας ἡμῶν γλώσσης· ἡ δὲ παντελής ἀγνοία τῆς ἀρχαίας, ἢ ἡ μετρία αὐτῆς γνώσις, εἶναι ἐν μέρει αἰτία τῆς ὑπαρχούσης ἀναρχίας ἐν τῇ γρα-